

Павло АРТИМИШИН

кандидат історичних наук

науковий співробітник відділу нової історії України

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7501-797X>

e-mail: p.artymyshyn@gmail.com

РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКА ВІЙНА 2008 РОКУ: РЕАКЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Проаналізовано оцінки політичного середовища України щодо російсько-грузинської війни 2008 р. – воєнного конфлікту між Грузією з одного боку та Росією і сепаратистськими угрупованнями Південної Осетії та Абхазії із другого, «гаряча» фаза якого припала на 8–12 серпня. Стверджено, що хоч в українській і зарубіжній історіографії вже є певні напрацювання з тематики цього воєнного протистояння на Закавказзі, однак в усіх цих випадках здебільша йдеться про аналіз подій у Грузії лише крізь призму політичної історії із переважним викладом хронології перебігу конфлікту. Коротко окреслено основні етапи, крізь які пройшло російсько-грузинське воєнне протистояння, і подальші спроби його вирішення дипломатичним шляхом.

Констатовано, що «гаряча фаза» протистояння на території Грузії одразу опинилася в центрі уваги українського політикуму. Зауважено, що вже з першого дня конфлікту серед українських політичних кіл сформувалися два табори – прогрузинський та проросійський, відношення до яких корелювались особистісними й колективними політичними, ідейними, ментальними, а то і прагматичними (з розрахунку) симпатіями, часто перетворюючись з оцінки зовнішньополітичної ситуації на суперечки та дискусії всередині країни.

Відзначено, що наближені до тодішнього президента Віктора Ющенка кола зайняли відверто прогрузинську сторону, а сам глава держави відвідав Тбілісі на тлі загрози російської окупації на знак підтримки свого візаві Михайла Саакашвілі. Наголошено, що здебільша серед українських політиків переважало нейтральне ставлення до військових дій на Закавказзі, особливо в середовищі прем'єр-міністра Юлії Тимошенко та Володимира Литвина, який очолював однойменний блок у Верховній Раді України. Простежено, що представники «Партії регіонів» і Комуністичної партії України займали в оцінюванні воєнного конфлікту проросійські позиції, звинувачуючи саме офіційний Тбілісі в початку бойових дій та підтримуючи ідею визнання услід за РФ незалежності Абхазії та Південної Осетії. Виснувано, що, попри наявність такої палітри думок, у стінах парламенту так і не вдалося прийняти якоїсь чіткої консолідованої офіційної позиції, незважаючи на відповідні заклики спікера Арсенія Яценюка.

Ключові слова: Російська Федерація, Грузія, Абхазія, Південна Осетія, війна, політикум, Україна.

Події сучасної російсько-української війни, яка 24 лютого 2022 р. перейшла в повномасштабну фазу, ставлять перед українськими дослідниками-гуманітаріями вимогу щодо вивчення передумов і причин теперішньої ситуації у регіональній та глобальній геополітиці. Важливі в цьому контексті дослідження перебігу інших недавніх воєнних конфліктів, спровокованих Російською Федерацією (РФ) після 1991 р. на пострадянському просторі, які дають змогу краще зрозуміти механізми та принципи ведення Росією війн не лише та не стільки на безпосередньому полі бою, а й на дипломатичних та інформаційних фронтах.

В українській і світовій історіографії вже є певні напрацювання із досліджуваної тематики. Серед українських науковців різні аспекти російсько-грузинського протистояння розглядали Микола Дорошко¹, Олександр Задорожній², Алла Киридон та Сергій Троян³, Олександр Майборода⁴, Нодарі Ціцуашвілі⁵. Медійний дискурс воєнного конфлікту розглянув автор цього дослідження⁶. Із зарубіжних науковців цією темою займалися Войцех Гурецькі (Wojciech Górecki)⁷, Бен Джуда (Ben Judah)⁸, Сергій Лузянин (Сергей Лузянин)⁹, Єронім Перович (Jeronom Perović)¹⁰, Борис Райтшустер (Boris Reitschuster)¹¹, Марсель ван Герпен (Marcel van Herpen)¹². Однак в усіх випадках здебільша йдеться про аналіз подій серпня 2008 р. у Грузії лише крізь призму політичної історії із переважним простим викладом хронології перебігу конфлікту.

Мета статті – проаналізувати оцінки політичного середовища України щодо російсько-грузинської війни 2008 р. – воєнного конфлікту між Грузією з одного боку

¹ Дорошко М. С. Грузинсько-південноосетинський конфлікт та його наслідки. *Westudents*. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzinsko-pvdlennoosetinskiy-konflikt-ta-yogo-nasldki.html> (дата звернення: 17.04.2022).

² Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014. Київ: К. І. С., 2014. 960 с.

³ Киридон А. М., Троян С. С. Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз: монографія. Київ: [б. в.], 2009. 74 с.

⁴ Майборода О. Користь і сентименти в українсько-російських відносинах. *Україна та Росія: потенціал взаємодії та співробітництва*: зб. наук. праць. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. С. 88–95.

⁵ Ціцуашвілі Н. І. Етнополітична роль Чорноморського флоту Російської Федерації в Україні. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 672–679.

⁶ Артимишин П. Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. у медійному дискурсі України. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*. 2018. Вип. 23. С. 262–280.

⁷ Górecki W. Abchazja. Wołowiec: Wyd-wo Czarne, 2013. 184 s.

⁸ Джуда Б. Крихка імперія. Як Росія полюбила і розлюбила Владіміра Путіна. Київ: Медуза, 2015. 416 с.

⁹ Лузянин С. Г. Восточная политика Владимира Путина. Возвращение России на «Большой Восток» (2004–2008 гг.). Москва: АСТ: Восток–Запад, 2007. 448 с.

¹⁰ Perovic J. Caucasus crisis: implications and options for the West. *CSS Analyses in Security Policy*. 2008. Vol. 3. № 39. P. 1.

¹¹ Райтшустер Б. Путінократія. Людина влади та її система. Харків: Віват, 2015. 352 с.

¹² Ван Херпен М. Х. Війни Путіна. Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого. Харків: Віват, 2015. 304 с.

та Росією і сепаратистськими угрупованнями Південної Осетії й Абхазії з другого, «гаряча» фаза якого припала на 8–12 серпня.

Близько півночі 8 серпня, у день відкриття Олімпіади в Пекіні, грузинський генерал Мамука Курашвілі (მამუკა ყურაშვილი) зробив офіційну заяву про перехід грузинських військ у наступ по всьому фронту, аби відновити в Південній Осетії конституційний порядок (цікаво, що з такою ж фразеологією у 1999 р. Володимир Путін (Владимир Путин) розпочинав Другу чеченську кампанію), попри те, що ще напередодні, близько 19-ї вечора 7 серпня, грузинський лідер Михайло Саакашвілі (მიხეილ სააკაშვილი) в режимі прямого телевізійного звернення оголосив про одностороннє припинення вогню¹³.

Як наслідок, почалися повномасштабні збройні сутички між грузинами з одного боку й осетинами, їхніми союзниками абхазами, а згодом і регулярними російськими військами з другого. Останні, перейшовши у другій половині дня 8 серпня в контр-наступ, не лише вибили грузинів із Цхінвали – головного міста Південної Осетії, у яке ті вступили зранку, та з території Південної Осетії, а й перейшли кордон теренів, підконтрольних Грузії, і на 9 серпня вже перебували у глибокому грузинському тилу, а 11 серпня зупинилися лише за 45 км від Тбілісі¹⁴. Втім, за активного посередництва Заходу, насамперед президента Франції Ніколя Саркозі (Nicolas Sarkozy), до 12 серпня вдалося виробити спільний план врегулювання воєнного протистояння у Грузії, який 14 серпня підписали т. зв. президенти Абхазії та Південної Осетії – Сергій Багапш (Сергей Багапш) та Едуард Кокойти (Эдуард Кокойты), 15 серпня – президент Грузії Михайло Саакашвілі, а 16 серпня – і Росії Дмитро Медведев (Дмитрий Медведев)¹⁵. Однак повноцінно реалізувати план одразу не вдалося: 26 серпня 2008 р. Д. Медведев підписав указ про визнання РФ Абхазії та Південної Осетії¹⁶, а виведення російських військ із Грузії затягнулося аж до осені 2008 р., і, згідно із заявою глави Міністерства закордонних справ (МЗС) Франції Бернара Кушнера (Bernard Kouchner) від 10 жовтня цього ж року, на той момент так і не закінчилося¹⁷. Тим не менше, активний етап війни вдалося зупинити ще в серпні 2008 р. і в «замороженому стані» він існує досі.

«Гаряча» фаза протистояння на території Грузії одразу опинилася в центрі уваги українського політикуму. Вже з першого дня воєнного конфлікту серед українських

¹³ Грузія оголосила про початок війни з Південною Осетією. *Корреспондент.net*. 2008. 8 серпня. URL: <http://ua.korrespondent.net/world/547107-gruziya-ogolosila-pro-pochatok-vijni-z-pivdennoyu-osetiyeu> (дата звернення: 23.04.2022); Грузія припинила вогонь у Південній Осетії. *ТСН*. 2008. 7 серпня. URL: <https://tsn.ua/svit/gruziya-pripinila-vogon-v-pivdennii-osetiyi.html> (дата звернення: 14.04.2022).

¹⁴ Міноборони РФ не планує наступу на Тбілісі. Саакашвілі заспокоює жителів міста. *Корреспондент.net*. 2008. 11 серпня. URL: <http://ua.korrespondent.net/world/550987-minoboroni-rf-ne-planue-nastupu-na-tbilisi-saakashvili-zaspokoyue-zhitelev-mista> (дата звернення: 14.04.2022).

¹⁵ Медведев підписав перемир'я з Грузією. *Lenta.ru*. 2008. 16 августа. URL: <https://lenta.ru/news/2008/08/16/sign/> (дата звернення: 14.02.2022).

¹⁶ Медведев підписав визнання незалежності Абхазії і Південної Осетії. *Українська правда*. 2008. 26 серпня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/26/3534818/> (дата звернення: 24.03.2022).

¹⁷ Росія вивела не всі війська з Грузії. *УНІАН*. 2008. 10 жовтня. URL: <https://eunews.unian.ua/152607-grosiya-vivela-na-vsi-viyska-z-gruziji.html> (дата звернення: 14.02.2022).

політичних кіл сформувалося два табори – прогрузинський та проросійський, відношення до яких корелювали особистісні та колективні політичні, ідейні, ментальні, а то і прагматичні (з розрахунку) симпатії, часто перетворюючись із оцінки зовнішньополітичної ситуації на суперечки й дискусії всередині країни.

Так, президент України Віктор Ющенко й українське МЗС активно підтримували Тбілісі від початку «п'ятиденної війни». До прикладу, президент виступив зі засудженням вторгнення росіян до Грузії і розцінив таку загрозу територіальній цілісності Грузії, як потенційну небезпеку для територіальної цілісності України¹⁸. Водночас зовнішньополітичне відомство в заяві висловило занепокоєння через ескалацію конфлікту на Закавказзі та виступило із закликом до Росії вивести свої війська із грузинської території, дотримуючись стриманості¹⁹. До того ж, щоби безпосередньо ознайомитися із військовою ситуацією і для проведення активних консультацій із керівниками інших держав щодо врегулювання ситуації у Південній Осетії та організації надання гуманітарної допомоги в регіоні, до грузинської столиці відправився спочатку перший заступник міністра МЗС Костянтин Єлисеєв, а 10 серпня – і сам міністр Володимир Огризко²⁰.

Водночас офіційний Київ висловив глибоку стурбованість тим, що частина кораблів ЧФ РФ (Чорноморського флоту Російської Федерації: ракетний крейсер «Москва», ВПК (великий протичовновий корабель) «Сметлівий», МПК (малі протичовнові кораблі) «Муромець» та «Александровець», два ракетні катери, морський транспорт «Генерал Рябіков» і рятувальне судно «Епрон»), які тимчасово базувалися у Севастополі, 9 серпня розпочали передислокацію із Криму до кордонів Грузії, прибувши 10 березня до берегів Абхазії, та застеріг росіян від можливої участі ЧФ у збройному конфлікті у Грузії. Адже цей факт, згідно зі заявою українського МЗС, міг призвести до «виникнення обставин, при яких Україна може бути втягнута в збройний конфлікт і військові дії через участь в них військових формувань ЧФ РФ»²¹.

При цьому в українському зовнішньополітичному відомстві повідомили Росії про те, що Україна залишає за собою право заборони повернення вказаних суден до своїх портів, на що в Москві відреагували «із подивом», адже, мовляв, такі заходи, які Київ погрожував застосувати, не відповідали договорам між Україною та Росією і були недружніми щодо РФ²². Останнє, щоправда, не зовсім відповідало дійсності,

¹⁸ Віктор Ющенко: «Допустити ревізію суверенітету Грузії – допустити ревізію територіальної цілісності України». *Нація і держава*. 2008. 19 серпня. С. 1, 3.

¹⁹ Беба П. Війна замість переговорів. *Урядовий кур'єр*. 2008. 9 серпня. С. 4.

²⁰ Агатова А., Котляренко О. Ющенко поручил главе МИДа уладити конфлікт на Кавказе. *Комсомольская правда в Украине*. 2008. 11 августа. С. 2; Огризко перебуває в Тбілісі. *Корреспондент.net*. 2008. 10 серпня. URL: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/549426-ogrizko-perebuvaе-v-tbilisi> (дата звернення: 14.03.2022).

²¹ У МЗС обіцяють вирішити питання з Москвою без емоцій і істерик. *УНІАН*. 2008. 11 серпня. URL: <https://www.unian.ua/politics/136695-u-mzs-obitsyayut-virishiti-pitannya-z-moskvoyu-bez-emotsiy-i-isterik.html> (дата звернення: 20.03.2022); Фаріон І. «Грузія може завдати удар по Севастополю...». *Високий замок*. 2008. 11 серпня. С. 1, 3.

²² Пукіш-Юнко І. «Самоволка» по-флотськи. *Високий замок*. 2008. 13 серпня. С. 1, 3; У МЗС обіцяють вирішити питання з Москвою без емоцій і істерик. *УНІАН*. 2008. 11 серпня. URL: <https://www.unian.ua/politics/136695-u-mzs-obitsyayut-virishiti-pitannya-z-moskvoyu-bez-emotsiy-i-isterik.html> (дата звернення: 20.03.2022); Ціцуашвілі Н. І. Етнополітична роль Чорноморсько-

адже, по-перше, відповідно до угоди про статус й умови перебування ЧФ РФ на території України, ці військові формування повинні поважати суверенітет України, дотримуючись її законодавства, а, по-друге, порядок перетину державного кордону суднами ЧФ завжди встановлювало саме українське законодавство, а не базова чи інші угоди, які стосувалися ЧФ²³.

Тоді ж російська сторона звинуватила Київ у продажу зброї Тбілісі, чим, мовляв, і заохотив останнє до нападу на Південну Осетію. Такі закиди Україна в особі тодішнього міністра оборони Юрія Єханурова потрактувала як безпідставні, адже Грузія не перебувала в жодному міжнародному списку країн, на які наклали заборону продавати зброю, а тому ніякого злочину українська сторона не здійснювала²⁴.

Сам глава Української держави разом із лідерами Польщі, Литви, Латвії та Естонії 12 серпня відвідав Тбілісі, де виступив із промовою на багатотисячному зібранні громадян і прихильників грузинського президента М. Саакашвілі біля будівлі парламенту зі словами підтримки Грузії, її керівництва та народу: «Грузія – наш друг! Грузини – наші друзі! Сьогодні, у тяжкі часи для Грузії, ми говоримо, що ви маєте право на свободу та незалежність! Ми приїхали, щоб продемонструвати найсвятіше почуття грузинському народу. Це почуття солідарності, того, що наше серце належить вам!... Ми приїхали підтвердити: ваша суверенність, незалежність, територіальна цілісність є нашими цінностями! Ви ніколи не будете самі! Незалежна Грузія буде вічно!»²⁵.

Разом із цим ще перед відльотом до Тбілісі В. Ющенко доручив членам Кабінету Міністрів України розглянути питання прописання та прийняття регламенту переміщення українською територією військ РФ, які дислокувалися в Севастополі, щоб забезпечити саму українську сторону від можливої російської агресії, що, за свідченнями самого президента, уряд так і не зробив, та офіційно звернувся до глави Росії Д. Медведева із пропозицією розпочати переговори щодо вироблення угоди, яка би в майбутньому врегулювала українсько-російські відносини при виникненні подібних воєнних ситуацій²⁶.

Проте найважливіше, що 13 серпня президент указами ввів у дію рішення РНБО (Ради національної безпеки та оборони) України, якими, по-перше, встановлювався дозвільний (з обов'язковим попереднім отриманням згоди української сторони)

го флоту... С. 676; Шудря А. Аналіз заяв Києва та Москви щодо кораблів ЧФ. *Bi-Bi-Ci*. 2008. 12 серпня. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2008/08/printable/080812_sevastopol_ships_ak.shtml (дата звернення: 20.03.2022).

²³ Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014. Київ: К. І. С., 2014. С. 174.

²⁴ Чаленко А. Наш МИД тоже хочет повоювать с Россией. *Сегодня*. 2008. 11 августа. С. 2; Чотири роки тому почалася російсько-грузинська війна. *Вголос*. 2012. 11 серпня. URL: http://vgolos.com.ua/articles/chotyry_roky_tomu_pochalasya_rosiyskogruzynska_viyna_108291 (дата звернення: 20.03.2022).

²⁵ Лідери п'яти європейських держав підтримали Грузію. *Радіо Свобода*. 2008. 13 серпня. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/1190691.html> (дата звернення: 20.03.2022); Ющенко В. А. Недержавні таємниці: нотатки на берегах пам'яті. Харків: Фоліо, 2014. С. 456; Ющенко в Грузії під час війни 2008. *Youtube.com*. 2013. 2 мая. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Au7FKL_fEvc (дата звернення: 20.03.2022).

²⁶ Ющенко В. А. Недержавні таємниці... С. 455.

замість попереднього лише повідомлюваного порядку перетину українського держкордону військовослужбовцями, військовими кораблями та літальними апаратами ЧФ РФ, а, по-друге, врегульовувалася діяльність цих військових формувань поза місцями постійної дислокації²⁷. У відповідь очільник російського МЗС Сергій Лавров (Сергей Лавров) укотре безпідставно назвав такі ініціативи української сторони спробами в односторонньому порядку переписати російсько-українські угоди та «антиросійським кроком, що суперечить духу і букві угод договору про дружбу»²⁸. Втім, принагідно зауважу, що попри те, що на хвилі ескалації дипломатичної перепалки між Москвою та Києвом «опальні» судна ЧФ РФ повернулися до Севастополя, дотримуючись усіх вимог Києва. Надалі Україна так і не змогла примусити РФ виконувати нововстановлені норми²⁹.

Порівняно з такою активністю В. Ющенко на грузинські події, реакція прем'єр-міністра Ю. Тимошенко на відповідні виклики здавалася значно пасивнішою, якщо не цілком відсутньою. Вона не з'являлася на публіці й не робила жодних офіційних заяв як голова уряду ні щодо війни на Закавказзі, ні щодо ситуації, яка виникла із ЧФ РФ, ні у відповідь на російські звинувачення щодо постачання Україною Грузії зброї, аж до 20 серпня, чим спричинила жваву дискусію серед політиків і журналістів, почасти оголюючи кризу, яка назріла всередині української управлінської еліти.

Наприклад, 13 серпня зі звинуваченням уряду Тимошенко в бездіяльності щодо збройного протистояння у Грузії виступив очільник партії «Єдиний центр», що входила до блоку НУ–НС («Наша Україна – Народна самооборона») у Верховній Раді України, Іван Кріль, який також заявив, що мовчанка прем'єр-міністра означала її бажання задовольнити Кремль, із підтримки якого, мовляв, лідерка БЮТУ (Блоку Юлії Тимошенко) намагалася скористатися на президентських виборах в Україні у 2010 р., і засвідчила, що дії Кабінету Міністрів України «направлені не на захист національних інтересів України та її народу, а на задоволення амбіцій...», через які Україна може втратити свій суверенітет»³⁰. До того ж, на думку нардепа, найціннішим було те, що в той час, коли у Західній Україні виникла надзвичайна ситуація внаслідок повені, а на Закавказзі, недалеко від Української держави, розгорнулися воєнні дії, прем'єр-міністр України перебувала на відпочинку за кордоном – на о. Сардинія³¹.

Проте значно серйозніші обвинувачення щодо Юлії Тимошенко пролунали 18 серпня від заступника голови Секретаріату Президента Андрія Кислинського, який не лише заявив, що повна відсутність реакції прем'єр-міністра на воєнні події у Грузії свідчить про її проросійську позицію, а й стверджував, що політичне керівництво РФ після виконання очільницею українського уряду умов «щодо пасивної позиції

²⁷ Самар В. Виходимо з килватера? *Дзеркало тижня. Україна*. 2008. 15–22 серпня. URL: https://zn.ua/ukr/internal/vihodimo_z_kilvatera.html (дата звернення: 12.04.2022).

²⁸ Заяви Лаврова безпідставні. *Дзеркало тижня. Україна*. 2008. 22–29 серпня. URL: https://zn.ua/ukr/internal/zayavi_lavrova_bezpidstavni.html (дата звернення: 12.04.2022); Коваленко І. Указом по флоту. *Експрес*. 2008. 15–16 серпня. С. 4.

²⁹ Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах... С. 174.

³⁰ Кріль каже, що через амбіції Тимошенко Україна може втратити суверенітет. *УНІАН*. 2008. 13 серпня. URL: <https://www.unian.ua/politics/137265-kril-kaje-scho-cherez-ambitsiji-timoshenko-ukrajina-moje-vtratiti-suverenitet.html> (дата звернення: 17.04.2022).

³¹ Ципцюра М. Прем'єр-міністр Тимошенко исчезла. *Сегодня*. 2008. 18 августа. С. 3.

прем'єра та її політичної сили у конфлікті з Грузією» начебто почало «з особливою увагою» розглядати рішення про підтримку Тимошенко на виборах президента України 2010 р. А також передав правоохоронним органам відповідні документи, у яких нібито містилася інформація, яка підтверджувала, що діяльність Кабінету Міністрів була спрямована «на шкоду національним інтересам держави»³².

У відповідь представники БЮТу давали власну аргументацію досить стриманої реакції своєї лідерки на російсько-грузинське протистояння. Так, віцепрем'єр-міністр у справах європейської та міжнародної інтеграції і водночас заступник Тимошенко в її блоці Григорій Немиря всіляко заперечував тези опонентів про бездіяльність уряду, зазначаючи, що насправді активність Кабінету Міністрів України нічим не поступалася динаміці діяльності Ющенка, а будь-яку критику уряду вважав безвідповідальною, спрямованою «на пошук власної вигоди»³³.

Як приклад урядового клопотання навколо подій у Грузії Г. Немиря вказував на власну поїздку в ролі спеціального представника Кабінету Міністрів України до Тбілісі, репрезентуючи позицію усього уряду, разом із Ю. Тимошенко. Зокрема, мав зустріч із грузинським прем'єром, на якій висловив повну підтримку суверенітету та територіальній цілісності Грузії і запевнив грузинську сторону в наданні подальшої допомоги задля подолання наслідків збройного конфлікту³⁴.

Водночас інша тодішня соратниця Юлії Володимирівни – Наталя Королевська, пояснюючи «серпневе мовчання» своєї політичної наставниці, зазначала, що і в Європі війну у Грузії коментували лише президенти, адже міжнародні відносини – сфера винятково їхніх повноважень, тоді як прем'єри, займаючись соціально-економічними питаннями, свою позицію на світові події залишали при собі³⁵.

Утім, певним закінченням цього етапу дискусії стала прес-конференція Ю. Тимошенко 20 серпня, на якій вона вперше чітко озвучила свою позицію щодо війни на Кавказі, запевнивши, що виступає за територіальну цілісність і суверенітет Грузії та підтримує позицію Європейського Союзу (ЄС) щодо врегулювання військових дій, викладену в «шести пунктах». Однак прямого звинувачення якоїсь зі сторін протистояння за його ескаляцію з уст прем'єрки не прозвучало³⁶.

Дискусією супроводжувалось обговорення ситуації навколо Росії та Грузії і серед парламентських політичних фракцій, які поставили під величезне питання майбутнє існування коаліції демократичних сил.

Тодішній спікер Верховної Ради України Арсеній Яценюк із перших днів конфлікту проводив активні консультації в режимі телефонних розмов зі своїми візаві з Росії та Грузії, висловлюючи занепокоєння тим, що ситуація в Південній Осетії була

³² Куцкій О. Тимошенко – зрадниця України? *Експрес*. 2008. 19–20 серпня. С. 4; Пукіш-Юнко І. «Москва. Вибірчий штаб Тимошенко...». *Високий замок*. 2008. 19 серпня. С. 1, 4.

³³ Немиря: Кріль робить заяви у Києві на дачі, а я у Тбілісі. *Gazeta.ua*. 2008. 14 серпня. URL: <https://gazeta.ua/articles/politics/nemirya-kril-robot-zayavi-u-kyievi-na-dachi-a-ya-u-tbilisi/246126> (дата звернення: 30.04.2022).

³⁴ Скрипін Р. Конфлікт між Росією і Грузією. Уроки для України. *Радіо Свобода*. 2008. 16 серпня. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/1191456.html> (дата звернення: 30.04.2022); Солідарність не на словах, а на ділі. *Урядовий кур'єр*. 2008. 15 серпня. С. 3.

³⁵ Ципцюра М. Прем'єр-міністр Тимошенко исчезла. С. 3.

³⁶ Бородюк Н. Запорука стабільності. *Урядовий кур'єр*. 2008. 22 серпня. С. 1–2.

далеко не локальним двостороннім конфліктом, а стала однією зі серйозних загроз для всієї світової системи глобальної безпеки, та закликаючи сторони протистояння до негайного припинення бойових дій і початку мирних переговорів, аби перевести вирішення конфлікту в мирне русло³⁷. У цьому ж контексті очільник парламенту засудив визнання Росією незалежності Південної Осетії та Абхазії, зазначивши, що воно відбулося всупереч відповідним резолюціям Ради Безпеки ООН (Організації Об'єднаних Націй), «які визнають дотримання всіма державами-членами, у т. ч. і РФ, принципів суверенітету, незалежності, територіальної цілісності Грузії в межах її міжнародно визнаних кордонів і необхідність визначення статусу Абхазії та Південної Осетії у складі держави Грузія у чіткій відповідності із цими принципами»³⁸.

Водночас через те, що, з одного боку, російсько-грузинський конфлікт розгорівся у розпал курортного сезону, а з другого – йшлося про протистояння двох стратегічних партнерів України, голови політичних сил, представлених у парламенті, у час «гарячої фази» війни переважно утримувалися від однозначних оцінок цієї події, а якщо і звучали якісь думки, то їх оголошували, за визначенням Анатолія Гриценка, «люди другого-третього рівня» (виняток становили хіба «Блок Литвина» та комуністи, у яких основними спікерами були їхні лідери)³⁹.

До прикладу, у розпал протистояння можна було почути коментарі не В'ячеслава Кириленка (очільника фракції НУ–НС) чи Івана Кириленка (лідера фракції БЮТ), які активізувалися лише наприкінці серпня (напередодні нового політичного сезону), а пересічних членів цих груп депутатів на кшталт нардепа Юрія Ключковського з НУ–НСу, який назвав війну у Грузії «безсумнівною агресією Росії», адже саме остання увійшла в Південну Осетію – законну грузинську територію; «нунсівця» Івана Зайця, який переконував, що конфлікт на Закавказзі – російський «зондаж країн ЄС і США щодо методів відновлення “зони впливу” навколо себе»; Андрія Парубія із цієї ж депутатської групи, який стверджував, що якби Грузія була членом НАТО (Північноатлантичного альянсу), то ніякої «експансії російських військових сил» на її території не відбулось би, що мало стати пересторогою і для України, яка перебувала у т. зв. зоні інтересів реваншистської РФ; або Володимира Яворівського з БЮТу, який, дотримуючись подібної думки, запевняв, що винуватцем розгортання війни була Росія, якій не треба було втручатися у внутрішній конфлікт двох кавказьких народів⁴⁰. Щоправда, тези останнього не цілком збігалися із думкою його ж однопартійця, заступника голови фракції Олега Білоруса, який, утримавшись від засудження дій будь-якої зі сторін, виступив за виведення всіх іноземних збройних сил із Грузії для вирішення цього конфлікту, та зі змістом заяви, оголошеної БЮТ, де засудили «використання зброї як

³⁷ Головне сьогодні – повне припинення бойових дій на території Грузії. *Голос України*. 2008. 13 серпня. С. 1.

³⁸ Позиція Голови Верховної Ради України Арсенія Яценюка з приводу визнання Російською Федерацією незалежності Південної Осетії та Абхазії. *Голос України*. 2008. 29 серпня. С. 2.

³⁹ Фаріон І. Анатолій Гриценко: «Маємо бути готовими платити за свою Свободу». *Високий замок*. 2008. 14–20 серпня. С. 1, 4.

⁴⁰ Андрій Парубій: «Це для нас має стати великим уроком патріотизму та консолідації нації». *Так! Захід*. 2008. 11–17 вересня. С. 3; Іван Заєць: «Москва розпочала атаку». *Експрес*. 2008. 23–24 серпня. С. 17; Ми разом, Генацвале! *Так! Захід*. 2008. 21–27 серпня. С. 1, 4; НУНС и БЮТ – за Грузию, КПУ – за Россию, «регионы» – нейтралы. *Сегодня*. 2008. 13 апреля. С. 2.

засобу вирішення регіональних конфліктів» і закликали обидві сторони, а не лише Росію, «стати на шлях мирних домовленостей у рамках міжнародного права»⁴¹.

Навіть очолювані В. Януковичем «регіонали» делегували для коментарів у засобах масової інформації (ЗМІ) не свого очільника, а його заступницю Ганну Герман, яка виступила прихильницею політики «нейтралітету та невтручання», тобто невідтримки якоїсь із воюючих сил⁴², чи Бориса Колеснікова, який стверджував, що їхня політсила зайняла позицію «невтручання». Водночас надавали гуманітарну допомогу потерпілим як у Грузії, так і в Південній Осетії, при цьому вважаючи агресором грузинську сторону, яка начебто напала на миротворців та, знищивши їхні блокпости, порушила всі попередні мирні домовленості з Південною Осетією⁴³.

Показово, що сам лідер «Партії регіонів» протягом перебігу подій на Кавказі, як і Юлія Тимошенко, не з'являвся у публічному просторі, «повернувшись на екрани» лише після такої ж появи там прем'єрки, піддавши осуду дії Віктора Ющенка, спрямовані на підтримку Грузії, що, за переконанням Віктора Януковича, могло погіршити відносини з росіянами⁴⁴. Водночас після того, як РФ визнала незалежність Абхазії та Південної Осетії, головний «регіонал» закликав й українську владу до такого кроку, очевидно, не переймаючись тим, що такі заяви могли негативно вплинути на українсько-грузинські відносини, та й українське МЗС категорично засудило таке «авантюрне рішення» Росії⁴⁵.

Натомість із консолідованою заявою виступили члени фракції «Блок Литвина», у якій висловили глибоке занепокоєння із приводу загострення ситуації навколо Південної Осетії та закликали українську сторону радикально переглянути власну зовнішню політику, щоби трансформувати її у бік багатовекторності, підвищити боєздатність українських збройних сил і забезпечити стабільність всередині держави, щоб убезпечити себе від будь-яких можливих конфліктів, зокрема з Росією, у майбутньому⁴⁶. Водночас лідер цього об'єднання Володимир Литвин під час своєї пресконференції застеріг українську владу від втягнення у російсько-грузинський конфлікт на користь однієї зі сторін та зазначив, що на Кавказі розпочалося протистояння між Сходом і Заходом, яке можна було би вирішити завдяки «нульовому варіанту», за якого країни, які визнали Косово, що вийшло зі складу Сербії, відкличуть свої підписи, а Росія перегляне позиції щодо Абхазії та Південної Осетії⁴⁷.

⁴¹ Воронков В. У війні не буде переможців. *Голос України*. 2008. 12 серпня. С. 5.

⁴² Фаріон І. «Грузія може завдати удар по Севастополю...». С. 1, 3.

⁴³ НУНС и БЮТ – за Грузию... С. 2.

⁴⁴ Коваленко І. Куди подівся Янукович? *Експрес*. 2008. 14–21 серпня. С. 6; Лідери фракцій про роботу третьої сесії. *Голос України*. 2008. 30 серпня. С. 2; Янукович В. Ф. Как Украине жить дальше. Статті, виступлення, роздуми. Київ: Б. в., 2008. С. 302–304.

⁴⁵ Заява МЗС України у зв'язку з визнанням Російською Федерацією незалежності Південної Осетії та Абхазії. *Так! Захід*. 2008. 28 серпня – 3 вересня. С. 2; Янукович піддержав, МІД – осудил. *Сьогодні*. 2008. 28 августа. С. 6; Янукович: Україна повинна визнати незалежність Абхазії і Південної Осетії. *Українська правда*. 2008. 26 серпня. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2008/08/26/3535078/> (дата звернення: 24.03.2022).

⁴⁶ Литвин В. Заява фракції «Блок Литвина» у Верховній Раді України та Народній партії з приводу ситуації, що склалася навколо Південної Осетії. *Голос України*. 2008. 15 серпня. С. 3.

⁴⁷ Горбунова О. Розпочалося протистояння між Сходом і Заходом. *Голос України*. 2008. 29 серпня. С. 2.

Однак із найбільш проросійськими тезами виступили комуністи, схарактеризувавши події на Закавказзі виявом «агресії режиму Саакашвілі», який за допомогою своїх «карателів» учинив «криваву бійню в Цхінвалі», скоївши «акт геноциду проти мирного населення Південної Осетії». Звинувачення членів Комуністичної партії України (КПУ) прозвучали й на адресу українського президента В. Ющенка, якого називали «пособником», «співучасником злочинів Саакашвілі», його «націоналістичним двійником», який «озброїв свого тбіліського поплічника до зубів..., принісши смерть мирним жителям Цхінвалі»⁴⁸.

Щоправда, не менш прогнозованим видавалося твердження українських комуністів про те, що насправді президенти Грузії й України лише відігравали роль «дрібних пішаків в грандіозній і дуже небезпечній геополітичній грі, затіяній Заходом на чолі зі США», з метою остаточного досягнення світового панування внаслідок т. зв. третього повоєнного переділу (після розпаду соціалістичної системи й епохи «кольорових» революцій), частиною якого і стала війна на Кавказі⁴⁹.

Показово, що єдиною силою, що зупинила кровопролиття у Грузії, для Петра Симоненка була Росія, яка в ролі миротворця до кінця послідовно підтримувала Абхазію та Південну Осетію і в результаті визнала їхню незалежність, враховуючи «вільне волевиявлення осетинського й абхазького народів»⁵⁰.

Втім, попри наявність такої різноманітної палітри думок (чи, можливо, саме через неї), у стінах парламенту так і не вдалося прийняти якоїсь чіткої консолідованої офіційної позиції Верховної Ради України, незважаючи на відповідні заклики спікера А. Яценюка⁵¹.

Так, із 11 проектів постанов, зареєстрованих у Верховній Раді України, жоден не підтримала парламентська більшість⁵². Причому ті, у яких дії Росії у Грузії засуджувались, трактувались як «військова інтервенція» (Володимира Ар'єва – 65 голосів «за»), «військова агресія» (Юрія Костенка – 66 голосів «за»), «безумовне порушення ключових норм міжнародного права і виклик усьому цивілізованому світові» (В'ячеслава Кириленка – 72 голоси «за»), «акт агресії Росії проти суверенної держави Грузії» та «фактичне зазіхання [Росії – П. А.]» на суверенітет, територіальну цілісність і політичну незалежність держави Грузія (Бориса Тарасюка – 70 голосів «за») одержали значно меншу підтримку, ніж політично нейтральний, без звинувачень якоїсь із сторін війни, проєкт БЮТу (Івана Кириленка – 167 голосів «за»), чи за змістом прихильніша до Росії «регіоналістська» пропозиція авторства Олени Лукаш, у якій

⁴⁸ Ковальський С. Криваві уроки Цхінвалі для України. *Комуніст*. 2008. 22 серпня. С. 1–2; Симоненко П. Хто і навіщо залив кров'ю Кавказ. *Голос України*. 2008. 2 вересня. С. 5; Синеокий В. Ганьба у камуфляжі. *Комуніст*. 2008. 5 вересня. С. 2; Хрустальов В. Новій світовій війні – стоп! *Комуніст*. 2008. 15 серпня. С. 1.

⁴⁹ Васюнець Н. Російські танки на Хрещатику: вже незабаром чи ніколи? *Експрес*. 2008. 14–21 серпня. С. 3; Симоненко П. Світ перед загрозою третього повоєнного переділу. Хто і навіщо «розморожує» конфлікти. *Комуніст*. 2008. 22 серпня. С. 1–2.

⁵⁰ Журналісти, будьте чесними! *Голос України*. 2008. 21 серпня. С. 3; Симоненко П. Хто і навіщо залив кров'ю Кавказ. С. 5.

⁵¹ «Український парламент зобов'язаний сказати своє слово». *Голос України*. 2008. 15 серпня. С. 1–2.

⁵² Яхно О. Нова меншина. *День*. 2008. 3 вересня.

війна на Закавказзі оцінена як «збройне протистояння між військовими підрозділами Грузії та миротворчим контингентом РФ», і стверджено, що політична підтримка Віктором Ющенком дій грузинського керівництва, як і «односторонні і недружні дії української влади щодо ЧФ РФ», фактично спровокували погіршення відносин із Російською Федерацією (201 голос «за»). Однак показово, що досить чисельну підтримку здобули явно проросійські проекти комуністів (авторства Петра Симоненка «Про засудження військової агресії Грузії проти народу Південної Осетії» – 196 голосів «за», та Спіридона Кілінкарова «Про визнання незалежності Республіки Південна Осетія та Республіки Абхазія» – 167 голосів «за»)⁵³.

І хоч парламент так і не зміг прийняти жодної із запропонованих офіційних заяв, обмежившись створенням тимчасової слідчої комісії щодо розслідування поставок зброї до Грузії, загальна конфігурація поглядів, які поширювалися у стінах Верховної Ради України, за результатами голосувань ставала зрозумілою⁵⁴.

Так, початок у серпні 2008 р. російсько-грузинського конфлікту представники українського політикуму оцінили неоднозначно. Наближені до тодішнього президента В. Ющенка кола зайняли відверто прогрузинську сторону, а сам глава держави відвідав Тбілісі на тлі загрози російської окупації на знак підтримки свого візаві М. Саакашвілі. Однак здебільша серед українських політиків переважало нейтральне ставлення до воєнних дій на Закавказзі, особливо в середовищі прем'єр-міністра Ю. Тимошенко та В. Литвина, який очолював однойменний блок у Верховній Раді України. Водночас представники «Партії регіонів» та КПУ займали в оцінюванні воєнного конфлікту проросійські позиції, звинувачуючи саме офіційний Тбілісі в початку бойових дій і підтримуючи ідею визнання слідом за РФ незалежності Абхазії та Південної Осетії.

REFERENCES

- Ahatova, A., & Kotliarenko, O. (2008, Avgust 11). Yushchenko poruchil glave MIDa uladit konflikt na Kavkaze. *Komsomolskaia pravda v Ukraine*, 2 [in Russian].
- Andrii Parubii: «Tse dla nas maie staty velykym urokom patriotyzmu ta konsolidatsii natsii». (2008, Veresen 11–17). *Tak! Zakhid*, 3 [in Ukrainian].
- Artymyshyn, P. (2018). Rosiisko-hruzynskiy konflikt 2008 r. u mediinomu dyskursi Ukrainy. *Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka*, 23, 262–280 [in Ukrainian].
- Beba, P. (2008, Serpen 9). Viina zamist perehovoriv. *Uriadovyi kurier*, 4 [in Ukrainian].
- Borodiuk, N. (2008, Serpen 22). Zaporuka stabilnosti. *Uriadovyi kurier*, 1–2 [in Ukrainian].
- Chalenko, A. (2008, Avgust 11). Nash MID tozhe khochet povoievat s Rossiei. *Sehodnia*, 2 [in Russian].
- Chotyry roky tomu pochalasia rosiisko-hruzynska viina. (2012, Serpen 11). *Vholos*. Retrieved from http://vgholos.com.ua/articles/chotyry_roky_tomu_pochalasya_rosiyskogruzynska_viina_108291 [in Ukrainian].

⁵³ Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України від 2 вересня 2008 р. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал*. 2008. 2 вересня. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/541.html>

⁵⁴ Фаріон І. «НУ–НС» і БЮТ розходяться – як у морі кораблі... *Високий замок*. 2008. 3 вересня. С. 1, 3.

- Doroshko, M. S. Hruzynsko-pivdennoosetynskiy konflikt ta yoho naslidky. *Westudents*. Retrieved from <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzynsko-pvdennoosetynskiy-konflikt-ta-yogo-naslidki.html> [in Ukrainian].
- Dzhuda, B. (2015). *Krykhka imperiia. Yak Rosiia poliubyla i rozliubyla Vladimira Putina*. Kyiv: Meduza [in Ukrainian].
- Farion, I. (2008, Serpen 11). «Hruziiia mozhe zavdaty udar po Sevastopoliiu...». *Vysokyi zamok*, 1, 3 [in Ukrainian].
- Farion, I. (2008, Serpen 14–20). Anatolii Hrytsenko: «Maiemo buty hotovymy platyty za svoju Svobodu». *Vysokyi zamok*, 1, 4 [in Ukrainian].
- Farion, I. (2008, Veresen 3). «NU–NS» i BIuT rozkhodiatsia – yak u mori korabli... *Vysokyi zamok*, 1, 3 [in Ukrainian].
- Górecki, W. (2013). *Abchazja*. Wołowiec: Wyd-wo Czarne [in Polish].
- Holovne sohodni – povne prypynennia boiovykh dii na terytorii Hruzii. (2008, Serpen 13). *Holos Ukrainy*, 1 [in Ukrainian].
- Horbunova, O. (2008, Serpen 29). Rozpochalosia protystoiannia mizh Skhodom i Zakhodom. *Holos Ukrainy*, 2 [in Ukrainian].
- Hruziiia oholosyla pro pochatok viiny z Pivdennoi Osetiieiu. (2008, Serpen 8). *Korrespondent.net*. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/world/547107-gruziia-ogolosila-pro-pochatok-vijni-z-pivdennoyu-osetieiu> [in Ukrainian].
- Hruziiia prypynyla vohon u Pivdennii Osetii. (2008, Serpen 7). *TSN*. Retrieved from <https://tsn.ua/svit/gruziia-pripinila-vogon-v-pivdennii-osetii.html> [in Ukrainian].
- Ivan Zaiets: «Moskva rozpochala ataku». (2008, Serpen 23–24). *Ekspres*, 17 [in Ukrainian].
- Khrustalov, V. (2008, Serpen 15). Novii svitovii viini – stop! *Komunist*, 1 [in Ukrainian].
- Kovalenko, I. (2008, Serpen 14–21). Kudy podivsia Yanukovykh? *Ekspres*, 6 [in Ukrainian].
- Kovalenko, I. (2008, Serpen 15–16). Ukazom po flotu. *Ekspres*, 4 [in Ukrainian].
- Kovalskiy, S. (2008, Serpen 22). Kryvavi uroky Tskhinvali dlia Ukrainy. *Komunist*, 1–2 [in Ukrainian].
- Kril kazhe, shcho cherez ambitsii Tymoshenko Ukraina mozhe vtratyty suverenitet. (2008, Serpen 13). *UNIAN*. Retrieved from <https://www.unian.ua/politics/137265-kril-kaje-shcho-cherez-ambitsiji-tymoshenko-ukrajina-moje-vtratiti-suverenitet.html> [in Ukrainian].
- Kushchii, O. (2008, Serpen 19–20). Tymoshenko – zradnytsia Ukrainy? *Ekspres*, 4 [in Ukrainian].
- Kyrydon, A. M., & Troian, S. S. (2009). *Rosiisko-hruzynskiy konflikt serpnia 2008 roku: istoriko-politolohichniy analiz: monohrafiia*. Kyiv: [b. v.] [in Ukrainian].
- Lidery fraktsii pro robotu tretioi sesii. (2008, Serpen 30). *Holos Ukrainy*, 2 [in Ukrainian].
- Lidery piaty yevropeiskykh derzhav pidtrymaly Hruziiu. (2008, Serpen 13). *Radio Svoboda*. Retrieved from <http://www.radiosvoboda.org/a/1190691.html> [in Ukrainian].
- Luzianyn, S. H. (2007). *Vostochnaia politika Vladimira Putina. Vozvrashchenie Rossii na «Bolshoi Vostok» (2004–2008 gg.)*. Moscow: AST: Vostok–Zapad [in Russian].
- Lytvyn, V. (2008, Serpen 15). Zaiava fraktsii «Blok Lytvyna» u Verkhovni Radi Ukrainy ta Narodnoi partii z pryvodu sytuatsii, shcho sklalasia navkolo Pidennoi Osetii. *Holos Ukrainy*, 3 [in Ukrainian].

Maiboroda, O. (2010). *Koryst i sentymenty v ukrainsko-rosiiskykh vidnosynakh. Ukraina ta Rosiia: potentsial vzaiemodii ta spivrobotnytstva: zb. nauk. prats.* Kyiv: IPIEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Medvedev podpisal premirje s Gruziei. (2008, Avgust 16). *Lenta.ru*. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2008/08/16/sign/> [in Russian].

Medvediev pidpysav vyznannia nezalezhnosti Abkhazii i Pivdennoi Osetii. (2008, Serpen 26). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2008/08/26/3534818/> [in Ukrainian].

Minoborony RF ne planuje nastupu na Tbilisi. Saakashvili zaspokoiue zhyteliv mista. (2008, Serpen 11). *Korrespondent.net*. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/world/550987-minoborony-rf-ne-planue-nastupu-na-tbilisi-saakashvili-zaspokoyue-zhyteliv-mista> [in Ukrainian].

My razem, Genatsvale! (2008, Serpen 21–27). *Tak! Zakhid*, 1–4 [in Ukrainian].

Nemyria: Kril robyt zaiavy u Kyievi na dachi, a ya u Tbilisi. (2008, Serpen 14). *Gazeta.ua*. Retrieved from <https://gazeta.ua/articles/politics/nemirya-kril-robit-zayavi-u-kyievi-na-dachi-a-ya-u-tbilisi/246126> [in Ukrainian].

NUNS i BIUT – za Gruziiu, KPU – za Rosiiu, «regiony» – neitraly. (2008, Aprel 13). *Shehodnia*, 2 [in Russian].

Ohryzko perebuvaie v Tbilisi. (2008, Serpen 10). *Korrespondent.net*. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/ukraine/549426-ogrizko-perebuvae-v-tbilisi> [in Ukrainian].

Perovic, J. (2008). Caucasus crisis: implications and options for the West. *CSS Analyses in Security Policy*, 3 (39), 1 [in English].

Pozytsiia Holovy Verkhovnoi Rady Ukrainy Arseniia Yatseniuka z pryvodu vyznannia Rosiiskoii Federatsiiei nezalezhnosti Pivdennoi Osetii ta Abkhazii. (2008, Serpen 29). *Holos Ukrainy*, 2 [in Ukrainian].

Pukish-Yunko, I. (2008, Serpen 13). «Samovolka» po-flotsky. *Vysoky zamok*, 1–3 [in Ukrainian].

Pukish-Yunko, I. (2008, Serpen 19). «Moskva. Vyborchyi shtab Tymoshenko...». *Vysoky zamok*, 1, 4 [in Ukrainian].

Raitshuster, B. (2015). *Putinokratiia. Liudyna vlady ta yii systema*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].

Rosiia vyvela ne vsi viiska z Hruzii. (2008, Zhovten 10). *UNIAN*. Retrieved from <https://eunews.unian.ua/152607-rosiya-vivela-na-vsi-viyska-z-gruziji.html> [in Ukrainian].

Samar, V. (2008, Serpen 15–22). Vykhodymo z kilvatera?. *Dzerkalo tyzhnia. Ukraina*. Retrieved from https://zn.ua/ukr/internal/vihodimo_z_kilvatera.html [in Ukrainian].

Shudria, A. (2008, Serpen 12). Analiz zaiav Kyieva ta Moskvyy shchodo korabliv ChF. *Bi-Bi-Si*. Retrieved from http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2008/08/printable/080812_sevastopol_ships_ak.shtml [in Ukrainian].

Skrypin, R. (2008, Serpen 16). Konflikt mizh Rosiieiu i Hruziieiu. Uroky dlia Ukrainy. *Radio Svoboda*. Retrieved from <http://www.radiosvoboda.org/a/1191456.html> [in Ukrainian].

Solidarnist ne na slovakh, a na dili. (2008, Serpen 15). *Uriadovyi kurier*, 3 [in Ukrainian].

Stenohrama plenarnoho zasidannia Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 2 veresnia 2008 r. (2008, Veresen 2). *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi vebportal*. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/541.html> [in Ukrainian].

- Symonenko, P. (2008, Veresen 2). Khoto i navishcho zalyv kroviu Kavkaz. *Holos Ukrainy*, 5 [in Ukrainian].
- Symonenko, P. (2008, Serpen 22). Svit pered zahrozoiu tretoho povoiennoho peredilu. Khoto i navishcho «rozmorozhuie» konflikty. *Komunist*, 1–2 [in Ukrainian].
- Synieokyi, V. (2008, Veresen 5). Hanba u kamufliazhi. *Komunist*, 2 [in Ukrainian].
- Tsitsuashvili, N. I. (2009). Etnopolitychna rol Chornomorskoho flotu Rosiiskoi Federatsii v Ukraini. *Derzhava i pravo*, 46, 672–679 [in Ukrainian].
- Tsytsiura, M. (2008, Avgust 18). Premier-ministr Timoshenko ischezla. *Sehodnia*, 3 [in Russian].
- UMZS obitsiait vyrishyty pytannia z Moskvoiu bez emotsii i isteryk. (2008, Serpen 11). *UNIAN*. Retrieved from <https://www.unian.ua/politics/136695-u-mzs-obitsyayut-virishity-pitannya-z-moskvoyu-bez-emotsiy-i-isterik.html> [in Ukrainian].
- «Ukrainskyi parlament zoboviazanyi skazaty svoje slovo». (2008, Serpen 15). *Holos Ukrainy*, 1, 2 [in Ukrainian].
- Van Kherpen, M. Kh. (2015). *Viiny Putina. Chechnia, Hruzii, Ukraina: nezavoienni uroky mynuloho*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
- Vasiunets, N. (2008, Serpen 14–21). Rosiiski tanky na Khreshchatyku: vzhe nezabaram chy nikoly? *Ekspres*, 3 [in Ukrainian].
- Viktor Yushchenko: «Dopustyty reviziiu suverenitetu Hruzii – dopustyty reviziiu terytorialnoi tsilisnosti Ukrainy». (2008, Serpen 19). *Natsiia i derzhava*, 1, 3 [in Ukrainian].
- Voronkov, V. (2008, Serpen 12). U viini ne bude peremozhtsiv. *Holos Ukrainy*, 5 [in Ukrainian].
- Yakhno, O. (2008, Veresen 3). Nova menshyna. *Den* [in Ukrainian].
- Yanukovich podderzhal, MID – osudil. (2008, Avgust 28). *Sehodnia*, 6 [in Russian].
- Yanukovich, V. F. (2008). *Kak Ukraine zhyt dalshe. Stati, vystupleniia, razmyshleniia*. Kyiv: B. v. [in Russian].
- Yanukovych: Ukraina povynna vyznaty nezalezhnist Abkhazii i Pivdennoi Osetii. (2008, Serpen 26). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <http://www.pravda.com.ua/news/2008/08/26/3535078/> [in Ukrainian].
- Yushchenko v Hruzii pid chas viiny 2008. (2013, Mai 2). *Youtube.com*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=Au7FKL_fEvc [in Russian].
- Yushchenko, V. A. (2014). *Nederzhavni taiemnytsi: notatky na berehakh pamiaty*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Zadorozhnii, O. V. (2014). *Mizhnarodne pravo v mizhderzhavnykh vidnosynakh Ukrainy i Rosiiskoi Federatsii 1991–2014*. Kyiv: K. I. S. [in Ukrainian].
- Zaiava MZS Ukrainy u zviazku z vyznanniam Rosiiskoiu Federatsiiei nezalezhnosti Pivdennoi Osetii ta Abkhazii. (2008, Serpen 28 – Veresen 3). *Tak! Zakhid*, 2.
- Zaiavy Lavrova bezpidstavni. (2008, Serpen 22–29). *Dzerkalo tyzhnia. Ukraina*. Retrieved from https://zn.ua/ukr/internal/zayavi_lavrova_bezpidstavni.html
- Zhurnalisty, budte chesnymy! (2008, Serpen 21). *Holos Ukrainy*, 3.

Pavlo ARTYMYSHYN

PhD (History)

Researcher at the Department of Modern History of Ukraine

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7501-797X>

e-mail: p.artymyshyn@gmail.com

**RUSSIAN-GEORGIAN WAR OF 2008:
REACTION OF UKRAINIAN POLITICUM**

The paper analyzes assessments of Ukraine's political environment regarding the Russian-Georgian war of 2008 – the military conflict between Georgia on the one hand and Russia and the separatist groups of South Ossetia and Abkhazia on the other, the «hot» phase of which fell on August 8–12. It is stated that although Ukrainian and foreign historiographies already have some work on this military confrontation in the Caucasus, in all these cases it is mostly an analysis of the events of August 2008 in Georgia only through the prism of political history with a predominant chronology of the conflict. The main stages of the Russian-Georgian military confrontation in August 2008 and further attempts to resolve it through diplomacy are briefly outlined.

It was stated that the «hot phase» of the confrontation on the territory of Georgia immediately became the center of attention of Ukrainian politicians. From the first day of the military conflict among Ukrainian political circles, there were two camps – pro-Georgian and pro-Russian – attitudes to which were correlated personal and collective political, ideological, mental, and even pragmatic sympathies, often turning from assessments of the foreign policy situation for disputes and discussions within the country.

It is noted that the circles close to the then President Viktor Yushchenko took an openly pro-Georgian side, and the Ukrainian head of state himself visited Tbilisi against the background of the threat of Russian occupation in support of his counterpart Mikheil Saakashvili. It is stressed that the neutral attitude to military actions in the Caucasus prevailed among Ukrainian politicians, especially among Prime Ministers Yulia Tymoshenko and Volodymyr Lytvyn, who headed the bloc of the same name in the Verkhovna Rada of Ukraine. It is shown, that representatives of the Party of Regions and the Communist Party of Ukraine took a pro-Russian stance in assessing the military conflict, blaming official Tbilisi for the start of hostilities and supporting the idea of recognizing Russia's independence after Abkhazia and South Ossetia. It is concluded that despite the presence of such a diverse palette of views, it was not possible to adopt a clear consolidated official position within the walls of the parliament, despite the relevant appeals of Speaker Arsenii Yatseniuk.

Keywords: Russian Federation, Georgia, Abkhazia, South Ossetia, war, politicum, Ukraine.